

Miljø og helse for barn i nordiske barnehager

Utvalgte emner innenfor:
Forurensing
Fysisk aktivitet og natur
Kost
Kjemikalier

11. juli 2007

Inspirasjon til handling!

Nåværende og kommende generasjoner skal sikres et sunt liv, og Norden skal være det beste stedet i verden for barn. Disse målene har Nordisk Ministerråd satt seg. Det krever initiativ på tvers av fagområder – og fokus på barn som målgruppe. Målene om miljø og helse for barn skal følges opp av virkemidler. Det er inspirasjon å hente på tvers av de nordiske landegrensene.

Denne folderen inneholder eksempler på noen av de nordiske myndighetenes virkemidler som kan fremme miljø og helse for barn. Folderen bygger på rapporten «Miljø og helse for barn i nordiske barnehager», et pilotprosjekt innenfor utvalgte emner utført for Nordisk Ministerråd¹.

1. Det skal tillegges at mange andre forhold, herunder ikke minst omsorg og trygghet, også vil være avgjørende for at barn får et godt og sunt liv. Emner som bl.a. inneklima, innemiljøforhold som følge av hygiene, menneskeskapt støy og beskyttelse mot sol utendørs er ikke omfattet av prosjektet.

Et overblikk – 10 nordiske bud på miljø og helse for barn i barnehager – på utvalgte områder

1. God avstand til trafikkerte veier og industri

Plassér som utgangspunkt barnehagen minst 200 meter fra trafikkerte veier og industri for å unngå lokal støvforurensing og støy. Bruk modellberegninger til å fastsette nødvendig avstand i det konkrete tilfellet.

2. Kort avstand til grønne områder – skoger, parker, naturområder

Plassér barnehagen tett inntil grønne områder som egner seg til lek og opphold. Avstanden til grønne arealer bør ikke være lengre enn at barna kan gå til leke- og fritidsarealer, f.eks. 200 m.

3. Ren jord

Unngå å plassere en barnehage på arealer som inneholder forurenset jord. Sørg for å dekke til forurenset jord på arealene til eksisterende barnehager.

4. Store utearealer

Sørg for tilstrekkelig store arealer til utendørsopphold i tilknytning til barnehagen – sett f.eks. en minimumsgrense på 30–40 m² pr. barn.

5. Grønne og varierte utearealer

Sørg for at utearealene er grønne og varierte med mange vekster, trær og kupert terreng.

6. Trekk ut daglig hvis den eksisterende plasseringen gir problemer

Sørg for transport, f.eks. buss, til opphold i skog- og naturområder hvis problemene med den eksisterende plasseringen ikke kan avhjelpes.

7. Fysisk aktivitet

Sørg for at barna får så mye fysisk aktivitet som mulig og minst 60 minutter daglig.

8. Tilby frukt og grønt

Server frukt og grønt til mellommåltidene hvis barnehagen sørger for disse. Det anbefales at barn spiser 400 g frukt og grønt pr. dag. Velg hvis mulig økologisk frukt.

9. Begrens sukker

Begrens forbruket av sukkerholdige drikkevarer, snacks, slikkerier osv. Tilsatt sukker bør kun utgjøre 10 % av kostens energiinnhold. Velg hvis mulig matvarer med positivt ernæringsmerke.

10. Merking av leketøy og andre produkter

Se etter Svanen og Blomsten – og sjekk sunnhetsvurderingene på miljømerkesekretariatenes hjemmesider.

Lokal luftforurensing med svevestøv

Trafikken er den vesentligste kilden til lokal luftforurensing i form av støv. Forurensingen med svevestøv er nesten dobbelt så høy i trafikkerte gater som utenfor byen. Videre finnes den høyeste konsentrasjonen av de fine og ultrafine partiklene i store konsentrasjoner i sterkt trafikkerte gater.

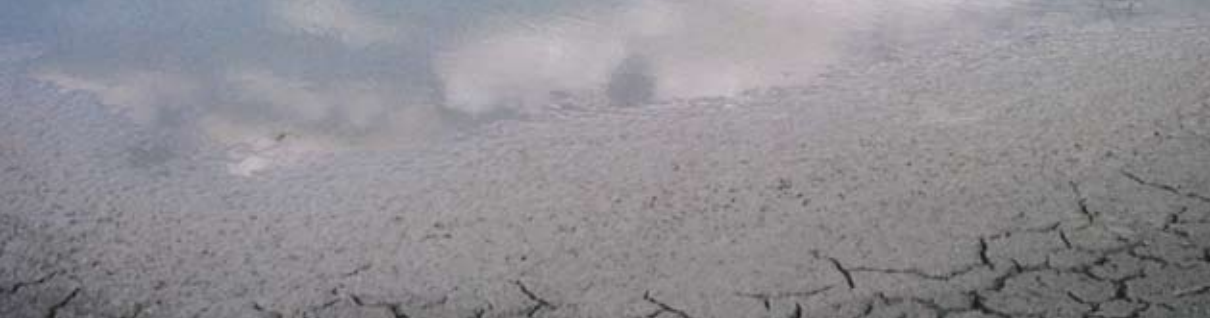
Derfor bør barnehager plasseres vekk fra trafikkerte veier. NO_2 fra trafikken taler også for avstand mellom barnas oppholdssted og trafikk.

Virkemidler

- Fysisk planlegging som forebygger luftforurensing og tar hensyn til helse og barn.
- God avstand mellom barnehage og større trafikkårer anbefales. Man skjønner at påvirkning av barn i en barnehage fra en lokal støvforurensing kan minimeres, hvis en barnehage plasseres i en avstand på 50–100 m fra en trafikkert vei, alt etter veiens størrelse og andre lokale forhold. Med en avstand på 200 m til den trafikkerte veien vil støvforurensing herfra neppe ha betydning for støvpartikkelkonsentrasjonen i luften. Forhold som vindretning, omkringliggende bebyggelse m.m. kan ha betydning for hvor stor avstand som er påkrevd i det konkrete tilfellet. Bruk av modellberegninger kan gi grunnlag for beslutning om den konkrete plasseringen.

Videre vet man fra luftmålinger at 20–40 % av det totale partikkelutslippet i Norden stammer fra små lokale eller private vedovner. Slike hensyn bør tas ved plassering av ny barnehage.

- Særlige krav til god luftkvalitet på barnehagenes utearealer.

Ekstern støy

Trafikken er en svært vesentlig kilde til ekstern støy. Plassering av en barnehage i forhold til sterkt trafikkerte veier er således avgjørende for hvor høyt støynivå barna utsettes for på utearealene.

Virkemidler

- Fysisk planlegging som forebygger støyforurensing og tar hensyn til helse og barn.
- Bruk av modellberegninger kan gi grunnlag for beslutning om den konkrete plassering.

Grenseverdier for støy på barnehagenes uteområder som et viktig grunnlag for den fysiske planleggingen.

Jordforurensing

Industri, håndverk, trafikk og brenning av fossile brennstoffer har ført til at jorden mange steder i Norden har blitt forurenset med bl.a. tungmetaller og olje- og tjæreprodukter. Bly er den mest utbredte form for tungmetallforurensing.

Virkemiddel

- Handlingsplaner for kartlegging og opprydding av miljøgifter i barns utemiljø i de største byene og industriområdene, og tidsplan for å gjennomføre nødvendige tiltak.

Fysisk aktivitet og naturopplevelser

I de nordiske landene er antallet overvektige barn stigende og utgjør 15–20 %. Fysisk aktivitet er et middel til å unngå overvektsproblemer. Myndighetene anbefaler at alle barn og unge bør være fysisk aktive med moderat intensitet i minst 60 minutter om dagen.

Infeksjonssykdommer utgjør en vesentlig del av alle sykdomstilfellene hos barn i barnehage, og ca. 30 % av infeksjonssykdommene kan henge sammen med innendørs trengsel. Forebygging kan skje ved at barna også oppholder seg utendørs. Undersøkelser viser at barn som leker på naturleke-plasser er mindre syke, bedre til å konsentrere seg og har bedre motorikk enn barn som leker mye inne eller på en tradisjonell lekeplass. Å legge til rette for et grønt og variert uteareal er derfor viktig.

Fysisk aktivitet kombinert med uteopphold krever plass, både utearealer til barnehagen og lett adgang for barna til naturområder.

En barnehages beliggenhet er avgjørende for hvilken adgang barna har til natur- og skogområder. Den fysiske planleggingen er derfor et viktig virkemiddel. Ved planlegging av nye barnehager bør det sikres nærhet til natur- og skogområder.

Virkemidler

Plassering av barnehager slik at det er

- adgang til leke- og rekreasjonsareal (minst 0,5 ha) i en avstand på 200 m fra barnehagen

- adgang til «nærtur-terreng» (større end 20 ha) i en avstand på 500 m fra barnehagen

Tilstrekkelig store og grønne utearealer til barnehager. Eksempel på krav:

- minimumsstørrelse for uteareal pr. barn – f.eks. 30–40 m² pr. barn
- område med mange vekster, trær og kupert terreng

Nasjonalt program om fornyelse av barnehagenes utearealer, slik at de inspirerer til lek og bevegelse.

Kost – helse gjennom maten

Myndighetene anbefaler at barn mellom 4 og 10 år i gjennomsnitt spiser minst 400 g frukt og grønt om dagen, og at det daglige inntaket av tilsatt sukker ikke overstiger 10 % av kostens energiinnhold, noe som svarer til 30–40 g sukker om dagen for et barnehagebarn.

Myndighetene har mulighet til å få innflytelse på barns kostvaner i den tiden som barna er i barnehage ved å stille krav til daginstitusjonenes mattilbud. Daginstitusjonene spiller en viktig rolle i arbeidet for å fremme sunne vaner hos barn, så det er viktig at kvaliteten og omfanget av tilbudene i daginstitusjonene er tilstrekkelige i forhold til behovet.

Virkemidler

- Ernæringsmessige kvalitetskrav til maten som tilbys i barnehagene.
- Tilbud om frukt og grønt i barnehagene og begrenset inntak av sukker.
- Lett forståelig merking og helsefremmende markedsføring.

Kjemiske stoffer

Barn utsettes for kjemiske stoffer gjennom både kost og produkter.

Vitebehov – generelt

- Det er behov for viten om barn som utsettes for forskjellige kjemikalier, da barn anses for å være en følsom gruppe som har behov for særlige hensyn i risikovurderinger

Kjemiske stoffer – frukt

Gjennom kosten utsettes vi ofte for rester av flere pesticider samtidig. Derfor er det et voksende krav om å få belyst om dette forholdet vil endre den nåværende risikovurderingen av pesticider, som er basert på den toksikologiske vurderingen av enkeltstoffene hver for seg. Det finnes ennå ikke akseptable metoder til å bedømme sammenlagt og kumulativ effekt.

Det er i frukt og grønnsaker det er størst risiko for å finne pesticidrester. Ved stikkprøvekontroll i de nordiske landene i 2005 ble det funnet pesticidrester i mellom 62 % og 76 % av alle prøver av frukt. Barn er en følsom gruppe med hensyn til pesticider.

Vitebehov

- Oppsamling av resultater som belyser betydningen av at vi utsettes for flere pesticider samtidig – med fokus på barn.

Virkemiddel

- Mål for det offentliges forbruk av økologiske næringsmidler

I rapporten blir det anbefalt at det serveres økologisk frukt for barn i barnehager som en del av det offentlige forbruket av økologiske næringsmidler.

Kjemiske stoffer – produkter

En lang rekke produkter som brukes av barn har aldri vært undersøkt for miljø- og helsemessige virkninger. Det er kun begrenset tilgjengelig informasjon om barn som utsettes for forskjellige kjemikalier.

For mange typer leketøy er det ingen grenseverdier for hvor høye konsentrasjoner av problematiske stoffer som leketøyet kan avgi. Det er ikke mulig å se på leketøyet hva det inneholder, da det ikke er krav om en deklarasjon. Kriterier for svanemerket leketøy er på vei.

Miljømerkene Svanen og Blomsten er først og fremst miljøgarantier. Det fremgår ikke i hvilket omfang de også er en garanti for at det er foretatt helsevurderinger, og derfor kan man ikke vite om produktet er helseskadelig.

Resultatene fra et inspeksjonsprosjekt fra 2005 om kjemikalier i leketøy viste at produsenter som fremstiller leketøy, mangler kunnskap om kjemikalier i leketøy. Ifølge prosjektet er det alvorlig at mange produsenter setter sin lit til CE-merket, og tror at det dekker all risiko ved leketøyet. Det er derfor viktig at viten om kjemikalier i leketøy økes hos de berørte produsentene, slik at barn og miljø ikke utsettes for unødvendige risiko. Informasjon om at et leketøy inneholder farlige kjemiske stoffer, som følger med varen gjennom alle omsetningsledd, gir økte forutsetninger for importørene av leketøy til å stille relevante krav.

Virkemidler

- Handlingsplaner for miljø- og samfunnsansvar i offentlige innkjøp i forhold til produkter som inneholder miljøgifter.
- Et «barnemerke» som setter fokus på barn og helse
- Økt viten hos produsentene om kjemikalier i leketøy
- Forbrukernettsider som utarbeides i et samarbeide mellom miljø-, helse- og forbrukermyndighetene, og annen informasjon til småbarnsforeldre og institusjoner om en mest mulig giftfri hverdag for små barn.
- Informasjonsmateriale med gode råd om hvordan det er mulig å velge produkter hvor det er tatt hensyn til både miljø og helse.

norden

Nordisk Ministerråd

Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
www.norden.org

Det nordiske samarbeid

Det nordiske samarbeid er en av verdens mest omfattende regionale samarbeidsformer. Samarbeidet omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige, samt de selvstyrende områdene Færøyene, Grønland og Åland.

Det nordiske samarbeid er både politisk, økonomisk og kulturelt forankret, og er en viktig medspiller i det europeiske og internasjonale samarbeid. Det nordiske fellesskap arbeider for et sterkt Norden i et sterkt Europa.

Det nordiske samarbeid ønsker å styrke nordiske og regionale interesser og verdier i en global omverden. Felles verdier landene imellom er med til å styrke Nordens posisjon som en av verdens mest innovative og konkurransekraftige regioner.

ANP 2008:714

© Nordisk Ministerråd, København 2007

ISBN 978-92-893-1650-7

Trykk: Clausen Offset A/S, Odense 2008

Design: Kjell Olsson

Opplag: 1500

Printed in Denmark

Trykt på miljøvennlig papir som oppfyller kravene i den nordiske miljøsvanemerkeordning. Publikasjonen kan bestilles på www.norden.org/ order. Flere publikasjoner på www.norden.org/ publikationer

